

GLAVA ĆETVRTA

25. UREDBA O BANOVINI HRVATSKOJ

(26. august 1939. godine)

KRALJEVSKI NAMESNICI

Na predlog Ministarskog saveta i na osnovu čl. 116. Ustava, a da bi se obezbedilo učešće Hrvata u životu države i time očuvali javni interesi, propisuju ovu

UREDBU O BANOVINI HRVATSKOJ

I
Obrazovanje Banovine Hrvatske

Čl. 1.

Savska i Primorska banovina, kao i srezovi Dubrovnik, Šid, Ilok, Brčko, Gradačac, Derventa, Travnik i Fojnica spajaju se u jednu banovinu pod imenom Banovina Hrvatska. Sedište Banovine Hrvatske je u Zagrebu.

II
Prenošenje nadležnosti na Banovinu Hrvatsku

Član 2.

(1) U nadležnost Banovine Hrvatske prenose se poslovi: poljoprivrede, trgovine, industrije, šuma, rudnika, građevina, socijalne politike i narodnog zdravlja, fizičkog vaspitanja, pravde, prosvete i unutrašnje uprave. Banovina Hrvatska ostaje nadležna za sve poslove koji po sada važećim propisima spadaju u nadležnost banovina.

(2) Svi ostali poslovi ostaju u nadležnosti organa državnih vlasti na celoj državnoj teritoriji.

(3) Isto tako ostaju u nadležnosti državnih vlasti i poslovi koji su od osobitog značaja po opšte interesu države, kao što su:

1. Staranje o državnoj bezbednosti, suzbijanje antindržavne i razorne propagande, vršenje policijske obaveštajne službe i osiguranja javnog reda i mira;

2. Državljanstvo; za davanje državljanstva nadležna je Banovina, osim davanja državljanstva izuzetnim putem i oduzimanja državljanstva;
 3. Rudarsko zakonodavstvo i državna rudarska preduzeća. Pri davanju rudarskih koncesija koje interesuju narodnu odbranu, postupaće Banovina sporazumno sa vojnom upravom. Ako ne bi došlo do sporazuma odlučuje Ministarski savet;
 4. Izgradnja i održavanje državnih saobraćajnih sretstava i ostalih državnih objekata;
 5. Poslovi vera;
 6. Međunarodni pravni saobraćaj, s tim da se pravna pomoć u vanparničnim stvarima vrši direktno preko sudova;
 7. Spoljna trgovina kao i trgovina između banovine i ostalih delova Države (jedinstvo carinskog i trgovinskog područja);
 8. Zakonodavstvo o merama i tegovima, o zaštiti industrijske svojine, o poslovima privatnog osiguranja i osiguravajućim društvima;
 9. Menično pravo, čekovno pravo, trgovacko pravo, stečajno pravo, obligaciono pravo, pomorsko pravo, autorsko pravo;
 10. Propisivanje kazni za povredu propisa o predmetima iz nadležnosti Države;
 11. Postavljanje putem zakona osnovnih načela prosvetne politike, kao i osnovnih načela o lokalnim samoupravama;
 12. Opšta načela radničkog prava i osiguranja, kao i opšta načela vodnog prava;
- (4) U cilju osiguranja narodne odbrane obezbediće se vojnoj upravi potreban uticaj u oblasti proizvodnje i saobraćaja;
- (5) Ministarski savet može prenosići i druge poslove sa državnih vlasti i ustanova u nadležnost Banovine Hrvatske.

Član 3.

(1) Banovini Hrvatskoj, da bi mogla uspešno svršavati poslove svoje nadležnosti, ima se obezbititi potrebna finansijska samostalnost. Ona se sastoji u samostalnom prikupljanju određenih prihoda predviđenih budžetom banovine.

(2) Koji će izvori, oblici i vrste prihoda pripasti u nadležnost Banovine Hrvatske, odrediće se posebnom Uredbom.

(3) Isto tako posebnim uredbama rešiće se i pitanje pripadnosti i podele državnih fondova, imovine i dugova.

GLAVA ČETVRTA

(4) Sa prenosom poslova iz nadležnosti Države u nadležnost banovine preneće se u nadležnost banovine i odgovarajući krediti predviđeni u državnom budžetu za 1939/40 godinu.

(5) Za izvršenje ovako prenetih kredita pripada Banu potpuno naredbodavno pravo.

(6) Ukoliko predviđeni krediti u državnom budžetu za 1939/40 godinu za Banovinu Hrvatsku ne budu dovoljni, odobravaće se naknadni krediti.

III Organizacija vlasti u Banovini Hrvatskoj

Član 4.

(1) Zakonodavnu vlast u stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske vrše Kralj i Sabor zajednički.

(2) Upravnu vlast u stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske vrše Kralj preko Bana.

(3) Sudsku vlast u banovini Hrvatskoj vrše sudovi. Njihove presude i rešenja izriču se i izvršuju u ime Kralja na osnovu zakona.

Član 5.

Svaki pismeni čin Kraljevske vlasti u stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske premapotpisuje Ban i snosi odgovornost za isti.

Član 6.

(1) Sabor sastavljaju zastupnici, koje narod slobodno bira opštim jednakim, neposrednim i tajnim glasanjem, sa pretstavninstvom manjina.

(2) Prvi izborni red, ustrojstvo i poslovnik Sabora propisaće se Kraljevom Uredbom. Izborni red i ustrojstvo Sabora mogu se menjati banovinskim zakonom, a poslovnik rezolucijom Sabora.

(3) Narodni zastupnici uživaju imunitetsko pravo.

Član 7.

(1) Sabor se saziva Kraljevim Ukazom i zaseda u Zagrebu.

(2) Kralj ima pravo da raspusti Sabor, ali ukaz o raspuštanju mora sadržavati naredbu za nove izbore i za novi saziv Sabora. Ukaz o raspuštanju Sabora premapotpisuje Ban.

Član 8.

- (1) Kralj imenuje i razrešava Bana ukazom, koji permapotpisuje novoimenovani Ban.
(2) Pre stupanja na dužnost Ban polaže zakletvu na vernost Kralju i poštovanje zakonitosti.

Član 9.

- (1) Do donošenja banovinskog zakona o krivičnoj odgovornosti Bana, shodno će se primenjivati propisi o Ministarskoj odgovornosti, s tim da Bana umesto Narodne skupštine optužuje Sabor, a sudi mu poseban banovinski sud, koji sačinjavaju tri većnika Stola sedmorice Odeljenja A, i tri sudije Upravnog suda u Zagrebu, pod predsedništvom predsednika Stola sedmorice Odeljenja A. Pomenute članove i potrebne zamenike biraju dotična tela svake godine.
(2) Za štete koje Ban učini građanima nezakonitim vršenjem službe odgovara banovina, a Ban banovini.

Član 10.

- (1) Ban rešava konačno u svim pitanjima svoje nadležnosti i protiv njegovih akata dopuštena su pravna sredstva, pod zakonskim uslovima, samo na upravne i redovne sudove.
(2) Sve odluke o službenim odnosima banovinskih službenika donosi Ban. To važi i za službenike koji su na državnom budžetu a vrše poslove iz nadležnosti banovine. Sudije Kasacionog suda, Apelacionih sudova, Upravnog suda, Računskog suda i Okružnih sudova, kao i činovnici prve, druge i treće položajne grupe postavljaju se i unapređuju Kraljevim Ukazom.
(3) Celukupna policijska služba na čitavom području banovine potčinjena je Banu.

Član 11.

- (1) Administrativne sporove u stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske rešava Upravni sud u Zagrebu konačno. Na Upravni sud u Zagrebu prelaze, u pogledu istih stvari, sve one nadležnosti Državnog saveta koje su mu određene posebnim propisima.
(2) Predsednik Ministarskog saveta, odnosno od njega ovlašćeni organ, može podneti u zakonskom roku tužbu na Upravni sud u Zagrebu, kad smatra da je aktom Bana ili koje druge vlasti banovine, koja je predmet rešila konačno, povređen državni ili banovinski zakon na štetu opštih državnih intresa.

GLAVA ČETVRTA

(3) Računsku kontrolu u svim stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske vrši samostalno i konačno poseban računski sud.

Član 12.

Ustrojstvo Vlasti banovine, reorganizacija Upravnog suda i ustrojstvo računske kontrole propisaće se Kraljevim uredbama, koje će se podneti na ozakonjenje Saboru, čim se on sastane.

IV Ustavni sud i nadzor

Član 13.

(1) Za ocenu ustavnosti zakona i sporova o nadležnosti između Države i banovine Hrvatske nadležan je Ustavni sud.

(2) Ustrojstvo i postupak ovoga Suda propisaće se Kraljevom uredbom.

Član 14.

U onim stvarima u kojima je Država nadležna samo za donošenje zakona može centralna vlast izdavati opšta uputstva banovini za primenu tih zakona. U cilju nadzora nad izvršenjem tih zakona od strane banovinskih organa može centralna vlast slati svoje organe Vlasti banovine, a njenim pristankom i nižim vlastima. Banovinske vlasti su dužne na zahtev centralne vlasti ukloniti nepravilnosti učinjene u primeni državnih zakona. U slučaju neslaganja može kako Država tako i banovina zatražiti rešenje Ustavnog suda.

V Završne odredbe

Član 15.

(1) Ovlašćuje se Ministarski savet da odmah donese potrebne propise i preduzme sve potrebne mere za izvršenje ove Uredbe.

(2) One odredbe za izvršenje ove uredbe kojima se menjaju i uklidaju postojeći zakoni, doneće se Kraljevim uredbama.

(3) Ostaju na snazi svi postojeći propisi dok se nadležnim putem ne izmene.

BOSNA I HERCEGOVINA U ZAJEDNIČKOJ JUGOSLAVENSKOJ DRŽAVI (1918-1941)

(4) Do dana sastanka Sabora Kralj može izdavati uredbe o predmetima za nadležnosti banovine Hrvatske. Ove se uredbe imaju naknadno podneti na saglasnost Saboru.

(5) Ovlašćuje se Ban da naredbama odredi sve što je potrebno za sprovodenje uredaba donetih po prethodnim stavovima ovoga člana.

Član 16.

Ova naredba dobija obaveznu snagu danom obnarodovanja u "Službenim novinama".

26. avgusta 1939. godine

Brdo

(Sleduju potpisi namesnika, predsednika i podpredsednika ministarskog saveta i ostalih ministara)

Izvor naveden prema: *Službene novine*, br. 194-A-L XVIII od 26. augusta 1939, 1197; usporediti: M. MIRKOVIĆ, D. JEVTIĆ, *Državnopravna istorija Jugoslavije*, 195-200; B. PETRANOVIC, M. ŽEČEVIĆ, *Jugoslavija 1918-1984*, 357-359.

Komentar – Uredbom o Banovini Hrvatskoj, donesenom 26. augusta 1939. godine nakon sporazuma između Dragiše Cvetkovića, tadašnjeg predsjednika jugoslavenske vlade i Vlatka Mačeka, predsjednika Hrvatske seljačke stranke, izvršena je djelomična revizija Oktroiranog ustava. Ovim aktom je provedena nova teritorijalna podjela zemlje tako što je u okviru njenih granica obrazovana jedna nova državnopravna cjelina, *Banovina Hrvatska*. U pravnom smislu, stvaranje Banovine Hrvatske je bilo izvršeno upotrebom ovlaštenja iz člana 116. Oktroiranog ustava prema kojem je kralj (Namjesništvo) imao pravo da u izvanrednim okolnostima privremeno poduzme mjere koje su odstupale od ustavnog i zakonskog poretka. Iako je stav 2. ovog člana propisao da se sve izuzetno poduzete izvanredne mjere moraju naknadno podnijeti na odobrenje Narodnoj skupštini, ratifikacija *Uredbe o Banovini Hrvatskoj* nije nikada izvršena, jer je njenim donošenjem Narodna skupština bila raspuštena, a novi izbori nisu nikada raspisani. Stvaranje Banovine Hrvatske se smatralo prvom etapom u procesu federalivne reorganizacije Kraljevine Jugoslavije. Taj proces nije doveden do konca zbog unutrašnjih otpora, a posebno vanjskih okolnosti, jer je šest dana nakon sklapanja ovog sporazuma počeo Drugi svjetski rat. Te okolnosti su zaustavile daljnju reorganizaciju države i stvaranje srpske i slovenačke federalne

GLAVA ČETVRTA

jedinice, kako je bilo planirano. Iz tih razloga ni Banovina Hrvatska nije bila konačno konstituirana, njen zakonodavni organ vlasti, Hrvatski sabor, nije nikad izabran. Organizacija vlasti u Banovini Hrvatskoj nije bila regulirana važećim ustavnim odredbama, nego *Uredbom o Banovini Hrvatskoj*. Njen položaj je, u odnosu na ostale banovine, bio različit te je ona predstavljala jednu posebnu *autonomnu oblast* sa posebnim unutrašnjim uređenjem. U političkom smislu ovaj sporazum se može označiti kao kompromis između hrvatske i srpske buržoazije o podjeli vlasti. Svi dogovori i obećanja u vezi sa demokratizacijom režima ostali su neispunjeni. Nije dana opća amnestija političkim krivcima, komunistima, nego je čak pojačan njihov progon uz osnivanje koncentracionog logora u Lepoglavi i Bileći. U pogledu Bosne i Hercegovine Sporazum Cvetković – Maček je predstavljao samo korak dalje ka zaoštrevanju vjerskih i nacionalnih odnosa na tom području. Novoosnovana Banovina Hrvatska, kao rezultat tog sporazuma, obuhvaćala je dotadašnje Savsku i Primorsku banovinu, te srezove Dubrovnik, Šid, Ilok, Brčko, Gradačac, Derventu, Travnik i Fojnicu koji su do dočaska uključeni u sporazum. Trinaest srezova koji su oduvijek pripadali državnopravnom teritoriju Bosne i Hercegovine, sada su ušli u sastav Banovine Hrvatske. Ovaj sporazum je očigledno predstavlja početak nagodbe oko podjele Bosne i Hercegovine između srpske i hrvatske buržoazije. Samim tim je izazvao brojne oštре reakcije u državi, naročito političkih stranaka. Komunisti su na njega gledali kao na kapitulaciju velikosrpskih hegemonista prisiljenih na izvjesne ustupke hrvatskoj buržoaziji. Tri dana nakon sklapanja sporazuma, Maček je izjavio da je to "... za sada barem jedan djelimičan sporazum, te da pitanje teritorija Banovine Hrvatske i njenih kompetencija još nije definitivno riješeno..." Istovremeno su pripadnici desnog krila HSS-a oštro osudili ovaj sporazum, smatrajući ga izdajom hrvatskih interesa, ističući nove teritorijalne pretenzije. S druge strane, velikosrpska reakcija, okupljena oko Srpskog kulturnog kluba, oštro je reagirala na ovaj sporazum pozivajući Srbe da mu se suprotstave pod parolom "Srbi na okup" u cilju sprječavanja formiranja Banovine Hrvatske. Ni predstavnici bosanskih muslimana, Bošnjaci okupljeni oko JMO, nisu bili gledani na stvaranje Banovine Hrvatske. Otvoreno su pokrenuli staru ideju o autonomiji BiH. Koncem 1939. je osnovan Pokret za autonomiju BiH koji je djelovao preko svog Izvršnog odbora, te mjesnih odbora za autonomiju BiH. Njihova djelatnost je policijskim mjerama zabranjivana i definitivno prekinuta u aprilskim ratom 1941. i propašću Kraljevine Jugoslavije.